

_____ Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
(повна назва вищого навчального закладу)
Кафедра _____ міжнародних відносин _____

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

(Хмарський В. М.)

“ _____ ” вересня _____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

_____ “Зовнішня політика країн Східної Європи після Другої світової війни” _____

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти _____ III рівень вищої освіти PhD _____

Спеціальність _____ 052 – Політологія _____

(код і назва спеціальності (тей))

Інститут/факультет _____ Факультет міжнародних відносин, політології та соціології _____

(назва інституту, факультету)

Робоча програма складена на основі на основі навчальної програми з дисципліни
“Зовнішня політика країн Східної Європи після Другої світової війни”
(назва навчальної дисципліни)

Розробники: **Брусиловська Ольга Іллівна, д. політ. н., проф. кафедри міжнародних відносин, зав. кафедри міжнародних відносин.**
(вказати прізвища, наукові ступені, вчені звання та посади розробників).

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри міжнародних відносин
Протокол № 1 від “31” серпня 2020 року

Завідувач кафедри

(підпис)

(Брусиловська О. І.)
(прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) ІСН

Протокол № 1 від “9” вересня 2020 року

Голова НМК

(підпис)

(Хорошилов О. Ю.)
(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № _____ від. “ _____ ” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

(_____)
(підпис)

(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № _____ від. “ _____ ” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

(_____)
(підпис)

(прізвище та ініціали)

Опис навчальної дисципліни
«Зовнішня політика країн Східної Європи після Другої світової війни»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 залікових модулів – змістових модулів – 3 ІНДЗ* – _____ (вид завдання)	Галузь знань 05 <u>Соціально-політичні науки</u> (шифр і назва) Спеціальність 052 <u>Політологія</u> (код і назва) Спеціалізації: _____ (назва) Рівень вищої освіти: <u>PhD</u>	Нормативна / за вибором (ВНЗ/студента)	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	-й
		<i>Семестр</i>	
		2-й	-й
		<i>Лекції</i>	
		16 год.	год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		14 год.	год.
		<i>Лабораторні</i>	
		год.	год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		60 год.	год.
		у т.ч. ІНДЗ*: - год.	
Форма підсумкового контролю: залік			

* – за наявності

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – розгляд еволюції зовнішньої політики країн Східної Європи після Другої світової війни.

Завдання курсу полягають у вивченні студентами PhD формування регіону Східна Європа після Другої світової війни, його політичних особливостей, обертання регіону на об'єкт міжнародних відносин; основні протиріччя великих держав в регіоні; перші антикомуністичні виступи в країнах Східної Європи, намагання впроваджувати власну зовнішню політику; вплив на зовнішню політику країн Східної Європи китайського та західноєвропейського факторів, поступове зростання ваги зовнішньоекономічного фактору; загальна криза соціалістичного ладу; антикомуністичні революції в Східній Європі: зовнішній фактор; пошуки безпеки в країнах Центральної та Східної Європи в 90-ті рр.; місце незалежної України в політиці країн Центральної та Східної Європи наприкінці 20 – на початку 21 ст.; складення регіону «Нова Східна Європа» (Україна, Білорусь, Молдова), його характеристики та відносини з країнами «старої Східної Європи».

Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання. Відповідно до Освітньо-наукової програми спеціальності 052 - «Політологія», очікуваними результатами вивчення дисципліни здобувачами вищої освіти є наступні:

Знання	ПРЗ 01. Знати на поглибленому рівні нормативну та позитивну політичну теорію, політичний аналіз, порівняльну та прикладну політологію та володіти категорійно-понятійним та аналітично-дослідницьким апаратом сучасної світової політичної науки. ПРЗ 02. Знати основні методики, ефективні стратегії і методи теоретичних та емпіричних досліджень політичних систем та зовнішньої політики держав з урахуванням новітніх кількісних та якісних методів обробки та представлення інформації; ПРЗ 03. Знати основні етапи, умови та засоби формування та реалізації внутрішньої політики України, країн Західної Європи, Північної Америки (інших регіонів світу) з урахуванням необхідності використання набутих знань у дослідницькій діяльності. ПРЗ 04. Знати основні етапи формування міжнародних відносин та зміни геополітичного балансу сил з урахуванням необхідності їх використання у дослідницькій діяльності;
Уміння	ПРУ 02. Уміти комплексно застосовувати широкий спектр політологічних понять, теорій і методів до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту.
Автономія і відповідальність	ПРА 02. Мати системний науковий світогляд та філософсько-культурний кругозір, який включає розвинене критичне мислення, професійну етику та академічну добросовісність, повагу різноманітності та мультикультурності.

Компетентності:

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі політології під час здійснення професійної діяльності або у процесі навчання, що
-----------------------------------	--

	передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК03.Готовність до самокритики та саморозвитку, підвищення наукового і культурного кругозору рівня здобувача наукового ступеня доктора філософії.
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)	СК01.Здатність засвоїти основні концепції, історію та сучасний стан розвитку наукової літератури із політичних наук. СК04.Здатність розробляти комплексний підхід до дослідження глобальних економічних і соціально-політичних тенденцій, поточних явищ і процесів політичного життя країни, міжнародних відносин та зовнішньої політики держав. СК05.Здатність аналізувати причинно-наслідкові зв'язки, умови і тенденції розвитку, моделювати певні об'єкти політичної реальності заради визначення або уточнення їх характеристик та раціоналізації засобів впливу на них, прогнозувати зміни розташування сил у політичному полі та можливі події внутрішнього та міжнародного життя. СК06.Здатність проводити власне наукове дослідження, результати якого матимуть наукову новизну, теоретичне та практичне значення для розв'язання комплексних проблем у галузі політичних наук, у тому числі уможливають застосування методів проведеного аналізу для інших досліджень.

2. Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.

Зовнішня політика країн Східної Європи перехідного періоду.

Тема 1. Зміни на політичній мапі світу наприкінці Другої світової війни.

Східноєвропейське питання на міжнародних конференціях держав антигітлерівської коаліції 1943-1945 рр. Умови та процес складення Ялтинської системи міжнародних відносин. Протиріччя між великими державами щодо майбутнього країн Східної Європи.

Тема 2. Перехідний період у країнах Східної Європи (1945-1948 рр.).

Характер перших повоєнних реформ. Посилення боротьби за владу між демократичними та комуністичними партіями в умовах початку “холодної війни”. Провал американської доктрини “стримування” та остаточний перехід Східної Європи в сферу домінування СРСР. Формування перших зовнішньополітичних програм лівих урядів в країнах Східної Європи.

Тема 3. Зовнішня політика країн Східної Європи наприкінці 40-х – у 50-х рр.

Особливості періоду сталінізму в Східній Європі. Складення головних інструментів радянської політики в регіоні (ОВД, РЕВ). Конфлікт “Сталін-Тіто”. Особливості американської політики “звільнення” східноєвропейських народів: доктрина та таємні операції ЦРУ. Відносини ФРН з країнами Східної Європи згідно доктрини Хальштейна. Угорська криза 1956 р.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Зовнішня політика країн Східної Європи в 60-80-ті роки ХХ ст.

Тема 4. Еволюція зовнішньої політики країн Східної Європи в 60-ті – 70-ті рр.

Пошуки нової стратегії в регіоні наддержавами. Доктрина “мирного включення” (США) та “доктрина Брежнєва”(СРСР). Особливості східноєвропейської політики Л.Джонсона. Чехословацька криза 1968 р. – остаточний провал силової політики США. Формування особливої позиції західноєвропейських країн у східноєвропейському питанні. Нова східна політика В.Брандта та Г.Шмідта. Американська політика в Східній Європі доби розрядки

міжнародної напруги. Відносини Китаю та країн третього світу з країнами регіону: спільні та відмінні риси.

Тема 5. Східна Європа в роки антирозрядки та радянської перебудови.

“Доктрина диференціації” та політика адміністрації Р.Рейгана в Східній Європі. Польська криза 80-х рр.: міжнародний аспект. “Доктрина Синатри” – нова ера в радянській політиці в Східній Європі. Відносини ФРН з країнами регіону: формування особливої позиції ФРН в східноєвропейському питанні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

Зовнішня політика країн Східної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Тема 6. Східноєвропейські революції 1989 р., їх місце в перебудові системи міжнародних відносин наприкінці 80-х - на початку 90-х рр.

Формування регіонів ЦСЄ та ПСЄ і їх міжнародні наслідки. Нові концепції співробітництва “Схід – Захід” в Європі. Головні напрямки зовнішньополітичної діяльності перших посткомуністичних урядів Центральної Східної та Південно-Східної Європи, їх національні особливості.

Тема 7. Зовнішня політика країн Центральної Східної та Південно-Східної Європи на сучасному етапі.

Сучасний стан зовнішньополітичної практики: внутрішні та зовнішні умови. Пріоритети зовнішньої політики країн регіону, їх загальна характеристика. Еволюція відносин ЄС та НАТО з країнами регіону. Югославська криза: міжнародний аспект. Регіональні організації 90-х рр., причини їх неефективності. “Східний” напрямок зовнішньої політики країн ЦСЄ та ПСЄ. Місце незалежної України в політиці країн східноєвропейського регіону: глобальний рівень та перспективи розвитку єврорегіонів. Складення регіону «Нова Східна Європа» (Україна, Білорусь, Молдова), його характеристики та відносини з країнами «старої Східної Європи».

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	пр	лаб	ср		л	п/с	лаб	ср
Змістовий модуль 1. Зовнішня політика країн Східної Європи перехідного періоду.										
Тема 1. Зміни на політичній мапі світу наприкінці 2 світової війни.	12	0	2		10					
Тема 2. Перехідний період у країнах СЄ.	12	2			10					
Тема 3. ЗП країн СЄ наприкінці 40-х – у 50-х рр.	12	2			10					
Разом за змістовим модулем 1	36	4	2		30					
Змістовий модуль 2. Зовнішня політика країн Східної Європи в 60-80-ті роки ХХ ст.										
Тема 4. Еволюція ЗП країн СЄ в 60-ті – 70-ті рр.	12	2			10					
Тема 5. СЄ в роки антирозрядки та радянської	12	2			10					

перебудови.										
Разом за змістовим модулем 2	24	4	0		20					
Змістовий модуль 3. Зовнішня політика країн Східної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.										
Тема 6. Східноєвропейські революції 1989 р.	10	2			8					
Тема 7. ЗП країн ЦСЄ та ПСЄ на сучасн. етапі.	20	6	12		2					
Разом за змістовим модулем 3	30	8	12		10					
ІНДЗ*										
Усього годин	90	16	14		60					

* – за наявності

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Зміни на політичній мапі світу наприкінці 2 світової війни.	2
1	ЗП країн ЦСЄ та ПСЄ на сучасн. етапі.	14

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин
1	Тема 1. Зміни на політичній мапі світу наприкінці 2 світової війни.	10
2	Тема 2. Перехідний період у країнах СЄ.	10
3	Тема 3. ЗП країн СЄ наприкінці 40-х – у 50-х рр.	10
4	Тема 4. Еволюція ЗП країн СЄ в 60-ті – 70-ті рр.	10
5	Тема 5. СЄ в роки антирозрядки та радянської перебудови.	10
6	Тема 6. Східноєвропейські революції 1989 р.	8
7	Тема 7. ЗП країн ЦСЄ та ПСЄ на сучасн. етапі.	2
	Разом	60

До самостійної роботи відноситься:

- [1] – підготовка до лекцій, практичних занять;
- [2] – написання рефератів/рідерів, ессе.

7. Методи навчання

Лекції, семінарські заняття, самостійна робота, інтерактивні методи (рольові ігри, дискусії, диспути, дебати, колоквиуми), підготовка дослідницьких проектів студентами.

8. Методи контролю

Поточне тестування, усне опитування, підсумковий тест, індивідуальні консультації.

9. Питання до екзамену

1. Східноєвропейське питання в політиці великих держав антигітлерівської коаліції у 1943-1944 рр.
2. Ялтинська конференція про післявоєнне майбутнє країн Східної Європи.
3. Прихід до влади перших післявоєнних урядів в країнах Східної Європи та формування їх зовнішньополітичних програм.
4. Східноєвропейське питання на Паризькій мирній конференції 1946 р.
5. Відносини СРСР з країнами Східної Європи у 1946-1948 рр.
6. Створення та перший етап діяльності РЕВ та ОВД.
7. Перші антирадянські виступи в країнах Східної Європи.
8. “Доктрина стримування”: ідея та її реалізація.
9. “Доктрина звільнення”, причини її провалу в Східній Європі.
10. Економічний фактор як інструмент політики США в Східній Європі у 2 пол. 40 – 50-х рр.
11. Психологічна війна, її основні характеристики у 2 пол. 40 – 50-ті рр.
12. Відносини ФРН з країнами Східної Європи у 2 пол. 50-х – 60-х рр.: доктрини Хальштейна (1955) та Шредера (1962).
13. Нова східна політика В.Брандта та Г.Шмідта у 70-ті рр.
14. Американські концепції “мирного включення” та “наведення мостів”, “Програма нових рубежів” Дж.Кеннеді, їх значення в еволюції американської політики в Східній Європі.
15. Економічний фактор у східноєвропейській політиці Л.Джонсона.
16. Ідеологічний фактор у східноєвропейській політиці Л.Джонсона. Розробка “чехословацької моделі-68”.
17. “Гуамська доктрина” Р.Ніксона (1972) і доктрина Сонненфелдта (1975) та американська політика в Східній Європі в роки розрядки.
18. Директива Картера (1977) і План дестабілізації Польщі (1978) З.Бжезінського – початок тенденції до антирозрядки в політиці США.
19. Вплив внутрішньополітичної ситуації в Східній Європі на зовнішню політику країн регіону в 60-70-ті рр.
20. Китайський фактор в зовнішній політиці країн Східної Європи в 60-ті рр.
21. Відносини країн Східної Європи з СРСР в 60-70-ті рр.: економічний аспект. РЕВ, позитивні та негативні наслідки діяльності.
22. Діяльність країн ОВД в 60-70-ті рр., їх участь в локальних конфліктах в країнах третього світу.
23. Доктринальні основи радянської зовнішньої політики в 60-70-ті рр. Доктрина Соколовського (1962), “доктрина обмеженого суверенитету” Л.Брежнєва (1968).
24. Відносини країн Східної Європи з країнами, що розвиваються, в 60-70-ті рр.
25. Відносини ФРН з країнами Східної Європи в 80-ті рр.
26. Відносини СРСР з країнами Східної Європи в 80-ті рр.
27. “Доктрина дифференціації” та політика адміністрації Р.Рейгана стосовно країн Східної Європи.
28. Східноєвропейські революції 1989 р. в роботах американських політологів.
29. Вплив радянського фактора на американську політику в Східній Європі на початку 90-х рр. Концепції співробітництва “Схід-Захід” в Європі.
30. Проблема загального підходу США та країн Західної Європи до східноєвропейського регіону в 90-ті рр.
31. Формування регіонів “Центральна Східна Європа” та “Південно-Східна Європа” та його міжнародні наслідки.

10	5	10	5	10	10	10		
----	---	----	---	----	----	----	--	--

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Брусиловська, О. І. (2020). Навчально-методичний посібник «Зовнішня політика країн Східної Європи після Другої світової війни». Одеса: Одеський національний університет імені І.І.Мечникова. 280 с.
2. Брусиловська, О. І. (2000). *Синхроністичні таблиці з всесвітньої історії*. Одеса: Місто майстрів. 51 с.

12. Рекомендована література

Основна

1. Баровська, А. В. (2013). *Міфи щодо європейської інтеграції в офіційному дискурсі ЄС*. Аналіт. доп. К.: НІСД.
2. Брусиловська, О. І. (2007). *Посткомуністична Східна Європа: Зовнішні впливи, внутрішні зміни*. Одеса: Астропринт.
3. Вагнер, В., & Гельманн, Г. (2007). Цивільна світова держава? Зовнішня політика та політика оборони і безпеки Європейського Союзу. В *Європейська інтеграція.*, ред. М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох. К.: Києво-Могилянська академія.
4. Гарт, Л. Б. (2012). *Історія Другої світової війни*. Москва.
5. Дукмас, О. Л. (2012). *Центральноєвропейська ініціатива: структура, функції, діяльність у форматі регіонального співробітництва (1989–2011 рр.)*. Київ.
6. Каменецький, М. С. (2004). Пакт стабільності для Південно-Східної Європи. В *Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. Т. 2*, ред. Л. В. Губерський. Київ.
7. Каппелер, А. (2015). У тіні Росії. Як Україна зникла з європейської свідомості. Взято з <http://maidan.org.ua/2015/06/u-tini-rosiji-yakukrajina-znykla-z-jevropijskoji-svidomosti/>
8. Кирилич, В. (2005). Євроінтеграційний шлях Республіки Болгарія: досвід для України. *Політика і час*, 11.
9. Кіш, Є. (2008). *Центральна Європа в сучасній системі єврорегіональної інтеграції*. Ужгород.
10. Кіш, Є., Вишняков, О., Лендєл, Л. та ін. (2000). Транскордонне співробітництво та регіональна політика Європейського Союзу. В *На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів*: [Проект Київського центру Ін-ту Схід-Захід]. К.: Логос.

11. Корсак, Р. (2016). *Історія українсько-чеських відносин*. Ужгород.
12. Лавренюк, А. (2018). Розширення ЄС: спочатку «проковтнути» Балкани. *Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ»*. Взято з <https://www.google.com/amp/s/www.ukrinform.ua/amp/rubric-world/2399094>
13. Левченко, О. (2006). *Українсько-хорватські відносини – від спільного історичного коріння до сучасності*. Київ.
14. Леонард, М. (2006). *XXI век – век Европы*. М.: АСТ.
15. Літра, Л., & Чхквадзе, І. (2016). *Перспектива членства в ЄС для Грузії, Молдови та України: неможлива, забута чи прихована?* К.: Інститут світової політики.
16. Лускалова, К. Є. (2017). *Україна-Румунія: Сучасні тенденції двосторонніх відносин*. Київ.
17. Молдован, О. (2017). Куди рухається ЄС: п'ять тез про майбутнє Європи. Чому Євросоюз відновлюється після кризи і як Brexit пішов на користь. *Mind*. Взято з <https://mind.ua/publications/20170656>
18. Мотиль, О. (2009). *Підсумки імперій: занепад, розпад і відродження*. Київ: Критика.
19. Най, Дж. (2004). «Мягкая» сила и американо-европейские отношения. *Свободная мысль – XXI*, 10.
20. *НАТО. Стамбульський саміт. Довідник читача* (2004). Київ.
21. Орлова, Т. В. (2010). *Історія нових незалежних держав*. Навчальний посібник. К.: Знання.
22. Оуржедник, П. (2006). *Европеана. Краткая история двадцатого века*. М.: Издательство Ивана Лимбаха.
23. Риччери, М. (2005). *Євросоюз и Балканский регион. Современная Европа, 2*.
24. Рудік, О. (2017). ЄС в 2025 році: сценарії майбутнього Союзу та їх значення для України. *ЛИЦА*. Взято з <http://www.litsa.com.ua/show/a/36284>
25. Сидорук, Т. В. (2011). Роль Польщі у формуванні східної політики Європейського Союзу. *Сучасна українська політика, 22*.
26. Студенніков, І. (2000). Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку. В *Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України*. [Київ. центр Ін-ту Схід-Захід]. К.: Логос. Взято з <http://crs.org.ua/ru/11/18.html>
27. Хорошевський, А. Ю. (2009). *Промови, що змінили світ*. Х.: Фоліо.
28. Ткач, Д. І. (2009). *Україно-угорські відносини новітньої доби*. Київ.
29. Ткачик, О. (2013). Українсько-сербські зв'язки крізь призму діяльності глав держав (1999-2008). *Історична панорама, 16*.
30. Томаш, Ю. (2010). Двосторонні відносини України і Сербії. *Науковий вісник Дипломатичної академії України, 16*.
31. Україна в системі європейської безпеки: виклики і перспективи (2010). *Національна безпека і оборона, 4*.
32. Хилько, О. (2014). Конкурентна боротьба ЄС і Росії на просторі спільного сусідства. *Актуальні проблеми міжнародних відносин, 120, 1*.
33. Чекаленко, Л. Д. (2011). *Зовнішня політика України: від давніх часів до наших днів*. Київ.
34. Чубик, А. (2016). *Українська призма: співпраця України з міжнародними організаціями*. Київ.
35. Шевцова, Л. (2010). *Одинокая держава. Почему Россия не стала Западом и почему России трудно с Западом*. М.: Московский Центр Карнеги, РОССПЭН.
36. Шевцова, Л., Рябов, А., Липман, М., Грин, С., Малашенко, А., Арбатов А. (2009) *20 лет без Берлинской стены: прорыв к свободе*. М.: Московский Центр Карнеги.
37. Шерр, Дж. (2013). Україна і Європа: остаточне рішення? Європейська інтеграція України: внутрішні чинники і зовнішні впливи. Аналітична доповідь. *Національна безпека і оборона, 3-4*.
38. Эмерсон, М. (2005). Экзистенциальная диллема Европы. *Вестник Европы, 15*.
39. Эмерсон, М. (2019). Три уровня евроинтеграции: как ЕС изменит видение своего будущего. *Европейская правда*. Взято з <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2019/06/14/7097339/>
40. Эпплбаум, Э. (2015). *Железный занавес. Подавление Восточной Европы (1944–1956)*. Москва.

Додаткова.

41. Acikmese, S. A., Triantaphyllou, D. (2014). The Black Sea Region: The Neighbourhood too Close to, yet still Far from the European Union. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 16:3. DOI: 10.1080/19448953.2014.928533
42. Armakolas, I. (2010). NATO and Western Balkans New Strategic Concept, Old Challenges. *Hellenic Center for European Studies*. Retrieved from http://www.ekem.gr/images/stories/guide_nato_western_balkans.pdf
43. Bartlett, W. (2008). *Regional integration and free-trade agreements in the Balkans: opportunities, obstacles and policy issues*. The London School of Economic and Political Science. Retrieved from <http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/LSEE/PDFs/Latest%20Research/2009item2bartlett.pdf>
44. Bartlett, W. (2011). The variable impact of the global economic crisis in south east Europe. *Economic Annals*, LVI: 191. Retrieved from <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0013-3264/2011/0013-32641191007B.pdf>
45. Biden, J. – Jr. (2004). The Istanbul Summit: Stepping Up to the Challenge. In *The US and NATO: An Alliance of Purpose. US Foreign Policy Agenda. US Department of State*, 9: 2.
46. Biočina, M. (2010). Croatia, Russia sign South Stream contract. *The news and views of South east Europe*. Retrieved from http://setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2010/03/04/feature-02
47. Biočina, M. (2010). South Stream puts Croatia back among Russia's partners. *Nacional dnevno online izdanje*, 747. Retrieved from <http://www.nacional.hr/en/clanak/50452/south-stream-puts-croatia-back-among-russias-partners>
48. Božinović, D. (2010). Regional Political Cooperation in the Western Balkans: Towards the Common Goal of Euro-Atlantic Integration. In *Political thought. Regional Cooperation in the Western Balkans on the Road to EU and NATO*. Скопје. Retrieved from <http://www.kas.de/macedonia>
49. Bretherton, Ch., Vogler, J. (2013). A global actor past its peak? *International Relations*, 27: 3. DOI: 10.1177/0047117813497299
50. Bugajski, J., Teleki, I. (2005). Washington's New European Allies: Durable or Conditional Partners? *Washington Quarterly*, 28: 2.
51. Burns, N. (2019). Pence and Biden in Munich: stark contrast shows how Trump is running relations with Europe. *Belfer centre*. Retrieved from <https://www.belfercenter.org/publication/>
52. Cenuša, D. (2015). Post-Vilnius Moldova: Between Reform Shortcomings and Geopolitical Dilemmas. In *Eastern Partnership: On the Way to the Riga Summit. Latvian Interests in the European Union*, 1.
53. Chait, J. (2018). Trump is training his base to hate NATO and like Putin. *National interest*, July 10. Retrieved from <http://nymag.com/intelligencer/2018/07/>
54. Cohen, E. (2017). How Trump is ending the American era. *The Atlantic*, October. Retrieved from <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2017/10/>
55. Covington, S. (2015). *Putin's Choice for Russia*. Harvard Kennedy School.
56. David, M., Gower, J., Haukkala, H. (2013). *National Perspectives on Russia: European Foreign Policy in the Making?* London: Routledge.
57. Dempsey, J. (2019). Can Ursula von der Leyen save the transatlantic relationship? *Carnegie this week*, July 7. Retrieved from <https://carnegieeuropa.eu/2019/07/05/>
58. Dempsey, J. (2019). Europe's flawed peace policy. *Carnegie this week*, June 13. Retrieved from www.carnegieeuropa.eu/strategieurope/79285
59. Diez, T. (2005). Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering Normative Power Europe. *Millennium*, 33: 3.
60. Djugumanov, I. (2012). Balkan Euro-Atlantic Aspiration and Regional Cooperation. *The Balkans and the Future of Euro-Atlantic Integration. Atlantic voices*, 2: 2. Retrieved from <http://www.ata-sec.org/publications/atlantic-voices?start=10>
61. Erlanger, S., Bennhold, K. (2019). Rift between Trump and Europe is now open and angry. *The New York Times*, February 17. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2019/02/17/world/europe/>

62. Estella, A. (2018). EU scenarios for 2027. *Elcano. Royal Institute*, October 8. Retrieved from http://129.35.96.157:10040/wps/portal/riecano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/europe/wp19-2018-estella
63. Estrin, D. (2019). Munich security conference reveals a growing rift between U.S. and its allies. *NPR*, February 16. Retrieved from <https://www.npr.org/2019/02/16/695438900/>
64. EU – Ukraine – Russia Relations: Problems and Prospects (2012). *Razumkov Centre. National Security & Defence*, 4-5.
65. Goldberg, J. (2018). A senior White House official defines the Trump doctrine: “We’re America, bitch”. *The Atlantic*, June 11. Retrieved from <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2018/06/>
66. Haukkala, H. (2015). From Cooperative to Contested Europe? The Conflict in Ukraine as a Culmination of a Long-Term Crisis in EU–Russia Relations. *Journal of Contemporary European Studies*, 23: 1. DOI: 10.1080/14782804.2014.1001822
67. Johnson, C., Derrick, M. (2012). A Splintered Heartland: Russia, Europe, and the Geopolitics of Networked Energy Infrastructure. *Geopolitics*, 17: 3. DOI: 10.1080/14650045.2011.595439
68. Kagan, R. (2018). Trump’s America does not care. *Brookings*, June 17. Retrieved from <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2018/06/17/>
69. Kingsley, P. (2018). As Europe’s liberal order splinters, Trump wields an axe. *The New York Times*, June 18. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2018/06/18/world/europe/>
70. Klaus, V. (2004). *Czech Republic's Transition, European Problems and the Fraser Institute*. Vancouver: Fraser Institute. Retrieved from <http://www.hrad.cz/cz>
71. Konitzer, A. (2011). Serbia between East and West. *Russian History*, 38: 1. Retrieved from <http://booksandjournals.brillonline.com/content/journals/10.1163/187633111x549623?crawler=true>
72. Korosteleva, E. A. (2011). Change or Continuity: Is the Eastern Partnership an Adequate Tool for the European Neighbourhood? *International Relations*, 25: 2. DOI: 10.1177/0047117811404446
73. Krastev, I. (2004). The Anti-American Century? *Journal of Democracy*, 15: 2.
74. Kuzemko, C. (2014). Ideas, Power and Change: Explaining EU–Russia Energy Relations. *Journal of European Public Policy*, 21:1. DOI: 10.1080/13501763.2013.835062
75. Lachman, D. (2019). On the road to a German-U.S. trade war. *AEI*, July 31. Retrieved from <https://www.omfif.org/analysis/commentary/2019/july/>
76. Landler, M. (2017). Trump, the insurgent, breaks with 70 years of American foreign policy. *The New York Times*, December 28. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2017/12/28/us/politics/>
77. Linden, R. H. (2009). The Burden of Belonging: Romanian and Bulgarian Foreign Policy in the New Era. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 11: 3.
78. Lukyanov, F. (2008). Russia–EU: The Partnership That Went Astray. *Europe–Asia Studies*, 60: 6.
79. Mäkinen, S. (2014). Geopolitics Teaching and Worldviews: Making the Future Generation in Russia. *Geopolitics*, 19: 1. DOI: 10.1080/14650045.2013.847430
80. Mearsheimer, J. (2010). Why is Europe Peaceful Today? *European Political Science*, 9: 3.
81. Michta, A. (2004). Central Europe and the Baltic Littoral in NATO. *Orbis*, 48: 3.
82. Mischke, J., Umland, A. (2014). Germany’s New Ostpolitik: An Old Foreign Policy Doctrine Gets a Makeover. *Foreign Affairs*, April 9. Retrieved from <https://www.foreignaffairs.com/articles/western-europe/2014-04-09/>
83. Missiroli, A. (2004/2005). Central European between the EU and NATO. *Survival*, 46: 4.
84. Nič M. (2014). Serbia’s relations with NATO: The other (quieter) game in town. *The new Century liberal responses to global Challenges*, 6. Retrieved from <http://ceas-serbia.org/root/images/The New Century No 06-Nic-Cingel.pdf>
85. Nougayrede, N. (2019). Why Trump and his team want to wipe out the EU. *The Guardian*, February 18. Retrieved from <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/feb/18/>
86. Orenstein, M. (2015). Geopolitics of a Divided Europe. *East European Politics and Societies and Cultures*, 29: 2.
87. Pillar, P. (2018). How Trump is reshaping American foreign policy. *National interest*, June 21. Retrieved from <https://nationalinterest.org/blog/paul-pillar/>

88. Pomerantsev, P. (2014). *Nothing Is True and Everything Is Possible: The Surreal Heart of the New Russia*. New York: Public Affairs.
89. Popescu, N. (2014). Eurasian Union: The Real, the Imaginary and the Likely. *Chaillot Paper*, 132. The EU Institute for Security Studies. Retrieved from <http://www.iss.europa.eu/publications/detail/article/>
90. Ralchev, S. (2010). Bosnia and Herzegovina. In *The Western Balkans: Between the Economic Crisis and the European Perspective*. Institute for Regional and International Studies. Retrieved from www.iris-bg.org/files/The%20Western%20Balkans.pdf
91. Ralchev, S. (2010). Croatia. In *The Western Balkans: Between the Economic Crisis and the European Perspective*. Institute for Regional and International Studies. Retrieved from www.iris-bg.org/files/The%20Western%20Balkans.pdf
92. Rostoks, T., Potjomkina, D. (2015). Soft Power of the EU and Russia in Eastern Europe: Soft Power vs (not so) Soft Manipulation? In *The Different Faces of "Soft Power": The Baltic States and Eastern Neighbourhood between Russia and the EU*, ed. T. Rostoks, A. Spruds. Latvian Institute of International Affairs.
93. Rutland, P. (2015). Petronation? Oil, gas, and national identity in Russia. *Post-Soviet Affairs*, 31: 1.
94. Schake, K. (2018). The Trump doctrine is winning and the world is loosing. *The New York Times*, June 15. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2018/06/15/opinion/sunday/>
95. Simic, J. (2012). Neutrality of Serbia – With a View of the Future. *The New century liberal, responses to global challenges*, 1. Retrieved from <http://ceas-serbia.org/root/tromesecnik/The%20new%20century%20No%201.pdf>
96. Smith, A. M. (2008). *Russian Energy Interests in the Balkans*. Advanced Research and Assessment Group. Retrieved from http://mercury.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/50181/ipublicationdocument_singledocument/638c7947-a71a-41f5-bc91-fb6c430e1652/en/2008_March_Russ_Energ.pdf
97. Socor, V. (2011). Croatia Hesitates between EU and Russia on Energy Policy. The Jamestown foundation. Retrieved from http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=37782
98. Stojkovski, G. (2010). Albania. In *The Western Balkans: Between the Economic Crisis and the European Perspective*. Institute for Regional and International Studies. Retrieved from www.iris-bg.org/files/The%20Western%20Balkans.pdf
99. Trauner, F. (2009). EU internal security policies in the Western Balkans: analyzing the intersection between enlargement and civilian crisis management. *Archive of European Integration*. Retrieved from http://aei.pitt.edu/33147/1/trauner_florian.pdf
100. Tsardanidis, Ch. (2005). The BSEC: From New Regionalism to Inter-regionalism? *Agora without Frontiers*, 10: 4.

Електронні інформаційні ресурси

- Міністерство закордонних справ України. Взято з <https://mfa.gov.ua/>
- Adriatic-Ionian euroregion the largest network of regional and local authorities in the Adriatic and Ionian area. Retrieved from <http://www.adriaticionianeuroregion.eu>
- An official website of the European Union. Retrieved from https://europa.eu/european-union/abouteuropa_en
- Bosnia and Herzegovina. Ministry of Foreign Affairs. Retrieved from <http://www.mvp.gov.ba/default.aspx?pageIndex=1>
- Central European Free Trade Agreement (CEFTA). Retrieved from <http://cefta.int/>
- European Union International Technical Assistance Centre in Belarus. Retrieved from http://cu4eu.by/en/coordination_unit/
- Federal Foreign Office. Retrieved from <https://www.auswaertiges-amt.de/en>
- Ministry of Foreign Affairs and European Integration of the Republic of Moldova. Retrieved from <https://www.mfa.gov.md/en>
- Ministry of Foreign Affairs and Trade. Website of the Hungarian Government. Retrieved from <https://www.kormany.hu/en/ministry-of-foreign-affairs-and-trade>

Ministry of Foreign Affairs. Montenegro. Retrieved from <http://www.mvp.gov.me/en/ministry?alphabet=lat>

Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic. Retrieved from <https://www.mzv.cz/jnp/>

Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Belarus. Retrieved from <http://mfa.gov.by/en/ministry/>

Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Serbia. Retrieved from <http://www.mfa.gov.rs/en/index.php?lang=eng>

Ministry of Foreign Affairs. Republic of Poland. Retrieved from <https://www.gov.pl/web/diplomacy>

Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic. Retrieved from <https://www.mzv.sk/web/en>

North Atlantic Treaty Organization. Retrieved from <https://www.nato.int/cps/en/SID-E00106B4-9699B01B/natolive/index.htm>

Republic of Albania. Ministry for Europe and Foreign Affairs. Retrieved from <https://punetejashtme.gov.al/en/>

Republic of Bulgaria. Ministry of Foreign Affairs. Retrieved from <https://www.mfa.bg/en/>

Republic of Croatia. Ministry of Foreign and European Affairs. Retrieved from <http://www.mvep.hr/en/>

Republic of Kosovo. Ministry of Foreign Affairs. Retrieved from <https://www.mfa-ks.net/en/>

Republic of North Macedonia. Ministry of Foreign Affairs. Retrieved from <https://www.mfa.gov.mk/>

Republic of Slovenia. Ministry of Foreign Affairs. Retrieved from <https://www.gov.si/en/state-authorities/ministries/ministry-of-foreign-affairs/>

Romania. Ministry of Foreign Affairs. Retrieved from <http://www.mae.ro/en>

Sava Commission. Retrieved from <http://www.savacommission.org>

South-East Europe Cooperation Process (SEEC). Retrieved from <http://www.mfa.gov.rs>

Southeast European Cooperative Initiative (SECI). Retrieved from <http://www.mvp.gov.ba>

STA / Trilateral Partnership Expands to Four Members. Retrieved from <https://english.sta.si>

The Black Sea Economic Cooperation (BSEC). Retrieved from <http://www.bsec-organization.org>

The Danube Cooperation Process (DCP). Retrieved from <http://www.mfa.gov.rs>

The Igman Initiative / History. Retrieved from <https://www.igman-initiative.org>

The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. Retrieved from https://www.mid.ru/en/main_en

U.S. Department of State. Retrieved from <https://www.state.gov/>